

Professionele activiteiten vervlechten met mijn persoonlijke leven.

Overheden hebben destijds nagelaten Wim te beschermen.

Maakt de Europese Commissie van Ursula von der Leyen toekomstige slachtoffers? Of niet?

Zondag, 1 januari 2023 om 00h00. We klinken met vrienden in de woonkamer op het nieuwe jaar. Enkele minuten later gaat de bel over op de smartphone: een video-oproep van Greta*, een goede kennis. Enkele vrienden kennen haar ook, komen rond het schermje staan, wensen worden uitgewisseld, maar het is duidelijk dat er iets mis is. Als we ernaar vragen zegt ze dat er bij haar man Wim* een tweetal maanden geleden longvlieskanker is vastgesteld. Hij verschijnt ook op het scherm. Normaal gezien een levendige, hardwerkende vijftiger, nu duidelijk niet in goede gezondheid. We blijven wat met hem praten, hij vertelt over de diagnose en zijn levensverwachting. En ook dat de arts hem vroeg of hij met asbest in contact was geweest: het antwoord was 'Ja.' We wensen hen het beste, leggen de smartphone neer en blijven bij nog een laatste glas wat napraten. Het is laat, iedereen gaat huiswaarts, wij gaan slapen. Enkele uren. Ik word wakker en denk aan Wim. Hoe is het mogelijk, vraag ik me af?

's Anderendaags ga ik in gedachten terug in de tijd: 25 jaar geleden. Ik werkte toen als expert op het Staatssecretariaat voor Leefmilieu. Een van de dossiers was het verbod om asbest nog op de markt te brengen. Asbest, het destijds zogenoemde 'magic material', wordt voor het eerst in 1879 ontgonnen via mijnbouw. De voornaamste producenten zijn Canada, Australië, Rusland, Zuid-Afrika ... In België waren volgende ondernemingen actief bij het op de markt brengen van asbesthoudende producten: Eternit, Alfit, Coverit, JM Ballmat, Modernit en SVK. Daarnaast werd er op grote schaal asbestcement geïmporteerd. Het materiaal heeft heel wat toepassingen gekend, vooral in de bouwsector: van het bespuiten van stalen gewelven tot golfplaten op koterijen. De economische belangen waren dus zeer groot.

De eerste waarnemingen van gezondheidsproblemen dateren van 1898. Het duurde tot 1965 alvorens het rechtstreekse verband tussen blootstelling aan asbestvezels en longvlieskanker algemeen werd aanvaard. Ter informatie: het duurt tussen de 10 en 60 jaar na blootstelling alvorens men ziek wordt; gemiddeld wordt gerekend met 30 tot 40 jaar.¹ Desondanks duurde het tot in de jaren '90 vooraleer Europese landen met een verbod kwamen: in België werd pas op 3 februari 1998 – 100 jaar nadat de eerste gezondheidsproblemen werden gesignaleerd – het koninklijk besluit afgekondigd 'tot beperking van het op de markt brengen, de vervaardiging en het gebruik van bepaalde gevaarlijke stoffen en preparaten (asbest)'. In feite was het een totaalverbod met enkele beperkte uitzonderingen voor industriële toepassingen: bijv. afdichtingsringen bij processen met hoge temperatuur.

Ik herinner me het proces nog van het tot stand komen van dit koninklijk besluit (K.B.): de druk van de lobby's van de ondernemingen was enorm. Het stond op onze radar van bij de aanvang van het Staatssecretariaat (zomer 1995), maar het K.B. heeft dus uiteindelijk 2,5 jaar op zich laten wachten. Ondernemingen kwamen op het kabinet uitstel en/of afzwakking bepleiten. Een klassieker was (en is ook op vandaag bij andere verboden producten): 'Akkoord met een verbod tot het op de markt brengen in België, maar laat ons verder produceren om de producten nog te kunnen uitvoeren'. Een van de ondernemingen gaf bijv. aan dat ze sowieso van plan waren de productie in ons land af te bouwen en te stoppen, maar toen ik vroeg of ze dat ook in hun ondernemingen in andere Europese landen (Groot-Brittannië) en in niet-Europese landen zouden doen was het antwoord 'Zolang daar

---

* Greta en Wim zijn fictieve namen.

¹ Bovendien kan blootstelling aan asbestvezels ook nog aandoeningen veroorzaken zoals asbestose (een soort van stoflong) en verschillende soorten kankers (naast longvlieskanker ook longkanker en andere).

geen verbod is, gaan we ermee door'. Wat is de naam hiervoor? De niet-maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen? Het concept 'internationale solidariteit' bestond ook toen vooral op papier.

Begin deze eeuw is de Europese Unie (EU) als geheel gevolgd met een algemeen verbod om asbesthoudende producten op de markt te brengen vanaf 2005. Maar ook tijdens dat beleidsvoorbereidend proces zijn de lobbygroepen doorgegaan met hun acties. Ditmaal niet alleen vanuit ondernemingen, maar ook vanuit de exporterende landen. Canada heeft bijv. een zaak aangespannen bij de Wereldhandelsorganisatie om deze reglementering tegen te houden. In tegenstelling tot heel wat andere zaken waar de vrijhandel de bovenhand haalt is hier een beargumenteerde uitspraak gevolgd dat de EU in het gelijk stelt.

Een concept dat meer en meer op de voorgrond treedt is 'de kost van in-actie'. Tegenwoordig is het vooral rond de klimaatcrisis dat hierover wordt gedebatteerd, maar in Nederland heeft men een 25-tal jaar geleden berekend indien het verbod reeds in 1965 was doorgevoerd om asbesthoudende producten op de markt te brengen er dan 34 000 tot 52 600 slachtoffers van longvlieskanker minder zouden zijn gevallen (tot 2030). En dan spreken we nog niet over de overige geassocieerde aandoeningen en hun economische en menselijke kost. Mutatis mutandis in België: een grote kans dat onze goede kennis Wim bij een verbod vanaf 1965 geen slachtoffer was geworden. Bovendien zullen er in de komende jaren nog vele slachtoffers zoals Wim volgen, door contact met asbest dat in het verleden onder andere in onze gebouwen werd gebruikt (denk aan onzorgvuldige afbraakwerken bij renovaties, branden in oude gebouwen,...). Het doet me denken aan een opmerking van Greta tijdens ons videogesprek op nieuwjaarsnacht: "Maar iedereen is toch in aanraking gekomen met asbest. Het is niet altijd duidelijk waar asbest zich bevindt !" Het bewijst dat er ook bij de bewustmaking nog veel werk op de plank ligt.

Nog even opmerken dat er ondertussen een nieuw gevaar is. Via e-commerce worden asbesthoudende producten zoals verzorgingscrèmes, remschijven, materiaal om te zandstralen ... ingevoerd uit landen buiten de Europese Unie. Er is een verhoogd toezicht nodig. Hiervoor moeten inspectiediensten voorzien worden van mensen en ICT-uitrusting. Klein probleem: dit soort maatregelen wordt beschouwd als 'politiek niet rendabel' en dus wordt er geen of onvoldoende budget voorzien.

Een aantal gegevens hierboven komen uit het [eerste rapport](#) 'Late lessen uit vroege waarschuwingen: het voorzorgsbeginsel 1896–2000', gepubliceerd door het Europees Milieuagentschap in 2001. Meer dan tien jaar later (2013) werd een [tweede rapport](#) gepubliceerd. In deze rapporten staan ook andere onderbouwde dossiers: benzeen; PCBs; antimicrobiële stoffen; MTBE als alternatief voor lood in benzine; TBT als antifoulingmiddel in de scheepvaart; beryllium; DBCP pesticide en de mannelijke vruchtbaarheid; enzovoort. In elk van de dossiers wordt onderbouwd weergegeven op basis van wetenschappelijke gegevens die we reeds lang kennen wat de effecten voor mens en milieu (kunnen) zijn. Ik hou mijn hart vast voor het moment dat een van mijn andere familieleden, vrienden, kennissen, burens ... slecht nieuws krijgt omwille van de blootstelling aan een van die stoffen.

Ondertussen zijn we jaren verder. Duizenden nieuwe stoffen zijn op de markt gebracht waarvan we niet of onvoldoende de effecten voor mens en milieu kennen. Het [Stockholm Resilience Institute](#) heeft berekend dat de planetaire grenzen, zeg maar de draagkracht voor deze 'novel entities' (met inbegrip van plastic) is overschreden. De onderzoekers bevelen aan om dringend actie te ondernemen om de schade die gepaard gaat met het overschrijden van de grens te verminderen door de productie en het lanceren van nieuwe entiteiten te verminderen.

Het voorzorgsbeginsel is vaak niet van toepassing (geweest), m.a.w. als er kans is op serieuze of onomkeerbare schade, dan mag het gebrek aan volledige wetenschappelijke zekerheid niet gebruikt worden als reden om maatregelen uit te stellen. Gaan kleinkinderen van Wim en Greta, van familieleden, vrienden, kennissen of burens, binnen 30-40 jaar moeten vaststellen dat ze een andere kanker hebben opgelopen door in-actie? Lees de rapporten van het Europees Milieuagentschap erop na. Leukemie? Vaginale of prostaatkanker? Borstkanker? Leverkanker? Enz.

Het gevaar op in-actie is een zeer actueel probleem. Binnen de Europese Unie wordt in principe de gezondheid van mens en milieu beter beschermd tegen gevaren van chemische stoffen door REACH (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals), een Europese verordening aangenomen in 2006. Deze EU-verordening is al bijna 20 jaar niet herzien, ook al worden – zoals al aangegeven – duizenden nieuwe chemische stoffen op grote schaal door de industrie geproduceerd en gebruikt. Denk maar aan bepaalde polymeren en hormoon verstorende stoffen zoals PFOS, waarvoor momenteel geen regelgeving bestaat.

De Commissie kondigde aanvankelijk de publicatie van de REACH-herziening aan voor 2022. Voorlopig nog niets gezien. Lobbygroepen lijken erin te slagen de publicatie van deze herziening uit te stellen met een jaar waardoor tijdens de huidige legislatuur van de Europese Commissie een ambitieuze herziening niet meer kan worden afgerond (cf. de ontbinding van het Europees parlement en de verkiezingen in de lente van 2024). De Europese administratie heeft haar werk gedaan, alles ligt klaar. Er is momenteel één vrouw die 5 minuten politieke moed kan tonen: de voorzitter van de Europese Commissie, mevrouw Ursula von der Leyen. Als zij met haar Commissie besluit om begin dit jaar (2023) het voorstel van herziening te publiceren dan kunnen lidstaten en parlement aan de slag om alles tot een goed einde te brengen voor de verkiezingen. Welke kant kiest u, mevrouw von der Leyen ? De kant van de Wim's in de toekomst?